

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत
माननीय न्यायाधीश श्री तेजबहादुर के.सी.

फैसला

०७१-सी-०४११

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उप म.न.पा., वडा नं. ११ बस्ने स्व.यशोदा श्रेष्ठको पुनरावेदक
मु.स. गर्ने सन्तोष श्रेष्ठ .....१ वादी

विरुद्ध

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उ.म.न.पा. वडा नं. ११ बस्ने ओमबहादुर श्रेष्ठ.....१

ऐ. ऐ. बस्ने विन्दुबहादुर श्रेष्ठ.....१

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं म.न.पा.वडा नं. ३ बस्ने राजकुमार श्रेष्ठ.....१

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उ.म.न.पा. वडा नं. ११ घर भई हाल ऐ. ऐ. बस्ने

सुभाष श्रेष्ठ १

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

०७०-सी-०४६०

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उ.म.न.पा. वडा नं. ११ बस्ने विन्दुबहादुर श्रेष्ठ.....१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उ.म.न.पा. वडा नं. ११ घर भई हाल ऐ. वडा नं. ९

बस्ने यशोदा श्रेष्ठ.....१

प्रत्यर्थी
वादी

मुद्दा : अंश चलन।

सुरु तहमा फैसला गर्ने :-

मा.न्या. श्री लेखनाथ ढकाल

ललितपुर जिल्ला अदालत

फैसला मिति :-

२०६८।३।२९

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने :-

मा.मु.न्या. श्री केशरीराज पण्डित

मा.न्या. श्री विष्णुदेव पौडेल

पुनरावेदन अदालत पाटन

फैसला मिति :-

२०७०।१।२९

तत्कालीन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम वादी, प्रतिवादीको तर्फबाट पुनरावेदन पर्न आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छः-

ससुरा चन्द्रबहादुर श्रेष्ठ र सासु विन्दुबासिनी श्रेष्ठको तर्फबाट २ छोराहरू र ४ छोरीहरूको जायजन्म भएको र जेठो छोरोमा प्रतिवादीमध्येका ओमबहादुर श्रेष्ठ र कान्छा अर्का प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठ हुन्, छोरीहरू सबैको विवाह भइसकेको छ, प्रतिवादीमध्येका ओमबहादुर श्रेष्ठसँग मेरो २०१८ सालमा विवाह भई हामीहरूको तर्फबाट २ छोराहरू सन्तोष श्रेष्ठ र सुवास श्रेष्ठ तथा एक छोरी सविना श्रेष्ठको जायजन्म भई छोराछोरी सबैको विवाह समेत भइसकेको छ, विपक्षीमध्येका देवर विन्दुबहादुर श्रेष्ठ तथा देवरानी निरुकुमारीको पनि दुई छोराहरूको जायजन्म भई हामीहरूसँगै साथमा नै बसिआएका छन्, ससुरा चन्द्रबहादुरको मिति २०४५।११।७ मा र सासुको मिति २०६५।५।२८ मा आफ्नै कालगतिले परलोक भइसकेकोले अंशबण्डा गर्न बाँकी मूल अंशियारहरूमा विपक्षीहरू २ जनामात्र छन्, मूल अंशियारमा विवाह गर्न बाँकी भई विवाहखर्च पर सार्नुपर्ने अवस्था समेत छैन, विपक्षीहरू दुईजनामा अंशबण्डा भई पति ओमबहादुर श्रेष्ठको भागमा पर्ने सम्पत्तिमा हामीहरू ४ अंशियार भई ४ भागको १ भाग मैले अंश पाउनुपर्ने हो, मूल अंशियार विपक्षीहरू दुईजनाबीच र हामीहरूबीच समेत अंशबण्डा नभई एकासगोलमा नै बसिआएका छन्, मेरो अंशभाग छुट्याई दिनुहोस् भन्दा विपक्षीले ईन्कार गरेको हुँदा फिराद गर्न आएको छु, तसर्थ सम्पूर्ण पैत्रिक सम्पत्ति प्रतिवादीहरूको जिम्मा रहेकोले फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी विपक्षीहरूसँग तायदाती फाँटवारी माग गरी त्यसमा मूल अंशियार २ जनामा २ भागको १ भाग मेरा पतिको भागलाई ४ भाग लगाई ४ भागको १ भाग म फिरादीको अंशभाग छुट्याई चलन समेत चलाइपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादीको फिराद-पत्र।

विपक्षीको फिराद दावी झुठ्ठा हो, विपक्षी वादी तथा निजका परिवारहरू र म प्रतिवादी २०३८ सालभन्दा अगाडिदेखि नै छुट्टिई भिन्न भई आ-आफ्नो खती व्यहोरी आएकोमा विपक्षीले आफ्नो नाउँको किन. २९० को जग्गा समेत बिक्री गरिसकेकोले घरसारमा नै छुट्टिई भिन्न भइसकेको भन्ने प्रष्ट हुन्छ, विपक्षीलाई फिराद गर्ने हकद्वैया नभएकोले विपक्षीको फिराद दावी खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको प्रतिउत्तर-पत्र।

मेरी कान्छी पत्नीबाट जन्मेका छोरा राजकुमार श्रेष्ठ समेत मबाट अंश पाउने अंशियार हुन्, बण्डा गर्नुपर्ने पैत्रिक सम्पत्ति मेरो जिम्मामा नभएको र अन्य अंशियार प्रतिवादी मध्येका विन्दुबहादुर श्रेष्ठ समेतले बण्डा लाग्ने पैत्रिक सम्पत्ति बण्डा नगरी जुनसुकै व्यहोराले

भोगचलन गरिआएको भएपनि बण्डा लाग्ने हुन्छ, अंशियारहरूको आपसी व्यवहारले अर्को अंशियारको हक जाने कार्य हुँदैन, अंश हक कानूनी र नैसर्गिक भएकोले सो हकको प्रचलन अंशियारले जहिलेसुकै पनि गर्न पाउने हुन्छ, बण्डा गर्नुपर्ने पैत्रिक सम्पत्ति मसंग नभएको थाहा हुँदाहुँदै अनावश्यक दुःख दिनलाई दिएको फिराद म उपर लाग्न नसक्ने भएकोले फिराद दावीबाट फुर्सद पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी ओमबहादुर श्रेष्ठको प्रतिउत्तर-पत्र।

वादीले कानूनअनुसार ओमबहादुर श्रेष्ठसँग अंश पाउने हो, अंशबण्डा भए नभएको मलाई थाहा छैन भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी अच्युतप्रसाद हुमागाईले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

ओमबहादुर श्रेष्ठले आफैँले अंश नपाएको हुँदा यसोदाले पाउने कुरै भएन, ओमबहादुर श्रेष्ठले अंश पाएमा उसको भागबाट यशोदाले पनि कानून बमोजिम अंश पाउनुपर्छ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी ओमबहादुर श्रेष्ठको साक्षी किरण श्रेष्ठले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

मलाई थाहा भएअनुसार २०२८-२०३० सालदेखि उहाँहरू अलग बसी आउनु भएको छ, त्यसैबखत अंशबण्डा भैसक्यो भन्ने सुनेको थिएँ, अंशबण्डा भैसकेको भए वादीबाट अंश मुद्दा दिनुपर्ने थिएन, बाबुआमाको दानपिण्ड तथा स्याहार सुसार सम्पूर्ण विन्दुबहादुर श्रेष्ठले गरिआएको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको साक्षी कृष्णबोधनी मिश्रले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

ओमबहादुर श्रेष्ठ मेरो बुवा, यसोदा श्रेष्ठ मेरी जेठीआमा हुनुहुन्छ, मेरो बुवाको २ श्रीमतीमध्ये कान्छी श्रीमती कमला श्रेष्ठबाट मेरो जन्म भएको हो, वादी प्रतिवादीहरू बीच अंशबण्डा भएको छैन, हाम्रो बुवा र काका २ जना दाजुभाई हुनुहुन्छ, मेरो बुवाको अंशखाने ३ जना छोराहरू र जेठीआमा यसोदा श्रेष्ठ हुनुहुन्छ, बुवाको १ भाग अंशलाई ५ भाग लगाई सोको १ भाग अंश मैले पनि पाउनु पर्छ भन्ने समेत व्यहोराको अ.बं. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका राजकुमार श्रेष्ठले शुरू अदालतमा गरेको बयान।

वादी यसोदा श्रेष्ठ आमा, ओमबहादुर श्रेष्ठ बुवा, विन्दुबहादुर श्रेष्ठ काका हुनुहुन्छ, बुवा र काका बीच अंशबण्डा भएको छैन, मैले बुवा ओमबहादुर श्रेष्ठबाट अंश पाउनु पर्ने हो, बुवा ओमबहादुर, आमा यसोदा, भाइ सुभाष श्रेष्ठ र म अंशियार हौं, मैले बुवा ओमबहादुर श्रेष्ठबाट ५ भागको १ भाग अंश पाउनुपर्ने हो, भाइ सुभाष श्रेष्ठ हाल जर्मनीमा भएकोले उसले पनि १ भाग अंश पाउनुपर्ने हो भन्ने समेत व्यहोराको अ.बं. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका सन्तोष श्रेष्ठले शुरू अदालतमा गरेको बयान।

प्रतिवादी राजकुमार श्रेष्ठ प्रतिवादी ओमबहादुर श्रेष्ठको छोरा भएको हुँदा निजले प्रतिवादी ओमबहादुर श्रेष्ठबाट ५ भागको १ भाग अंश पाउनुपर्ने हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी राजकुमार श्रेष्ठको साक्षी जयश्री श्रेष्ठले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी वादी प्रतिवादीबाट तायदाती फाँटवारी पेश गर्न लगाउनु भन्ने भएको मिति २०६८।१।४ को आदेशानुसार दुवै पक्षबाट पेश भएको तायदाती फाँटवारी शुरू मिसिल सामेल रहेको।

फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी पिता चन्द्रबहादुरको नाउँको कि.नं. ७०८ र ७११ को जग्गा दर्ता बाँकी देखिएकोले कानून बमोजिम दर्ता भएपछि, कि.नं. ३५३, ४१६, ७१३, ७४७ र ७४९ को जग्गामा ओमबहादुर र विन्दुबहादुरको संयुक्त हक हिस्सा रहेको देखिँदा प्रतिवादी ओमबहादुरको हक हिस्साबाट र कि.नं. १२२७ र ३८३ को पूरै जग्गालाई २ भाग लगाई त्यसमा पर्न आउने १ भागलाई पुनः ५ भाग लगाई त्यसको १ भाग अंश वादीले प्रतिवादीबाट पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।३।२९ को फैसला।

वादी लगायत निजका परिवार २०३८ सालदेखि नै घरबाहिर बसी आएकोमा फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी प्रतिवादीबाट वादीले अंश पाउने ठहर गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ, मैले आमा विन्दवासिनी श्रेष्ठबाट अष्टलोह गैह्र शेषपछिको बकसपत्र पाएको र आमाको नाममा कि.नं. १२२७ को क्षेत्रफल ०-३-०-२ जग्गामात्र दर्ता कायम रहेको अर्थात् अन्य सम्पत्ति नभएकोमा उक्त कि.नं. १२२७ को जग्गा मेरो मात्र हुनुपर्ने अर्थात् मेरो निजी आर्जनको भई बण्डा लगाउन नपर्ने हुँदाहुँदै उक्त शे.ब. लिखतमा कि.नं. १२२७ को जग्गा उल्लेख नगरेकोले सोबाट समेत बण्डा लाग्ने भनी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ, त्यस्तै मैले दाता अकलबहादुर श्रेष्ठबाट मिति २०४९।९।७ मा र.नं. १६६७ बाट हा.ब. पाएको कि.नं. ३८३ को क्षेत्रफल ०-६-०-० जग्गा मेरो निजी आर्जनको हुँदाहुँदै उक्त सम्पत्ति समेत मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १८ नं. विपरीत बण्डा लाग्ने ठहर गरेको शुरू फैसला त्रुटिपूर्ण छ, मैले सगोलमा हुँदा घर व्यवहार चलाउन लुम्बिनी बैंक लिमिटेड, दरबारमार्ग, काठमाडौँबाट लिएको ऋण रु.२५,००,०००।- (पच्चीस लाख), घरखर्च र आमाको औषधि उपचार गर्नको लागि पासा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडबाट लिएको ऋण रु.९,००,०००।- (नौ लाख) र अशोका कार्वन एण्ड एलाइड इन्डष्ट्रिज प्रा.लि.बाट लिएको ऋण रु.४,००,०००।- (चार लाख) समेत सगोलको ऋण भएकोले मूल अंशियारले तीर्नेगरी बण्डा लगाइपाउँ, अतः शुरूको त्रुटिपूर्ण फैसला बदर गरी न्याय पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत

पाटनमा परेको पुनरावेदनपत्र ।

प्रतिवादीहरू मध्येका म ओमबहादुर श्रेष्ठले पैत्रिक सम्पत्तिबाट अंशबण्डा गरी नलिएको अवस्थामा र म सन्तोष श्रेष्ठको नाममा कुनै सम्पत्ति नरहेकोमा यस्ता व्यक्ति हामी प्रतिवादीहरूबाट वादीले अंश पाउने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ, अंशबण्डा गर्नुपर्ने पैत्रिक सम्पत्ति प्रतिवादीमध्येका विन्दुबहादुर श्रेष्ठको जिम्मा भोग चलनमा रहेको भनी हामी प्रतिवादीहरूले उल्लेख गरिराखेको अवस्थामा निजबाट मात्र वादीले अंश पाउने ठहर गर्नुपर्नेमा पैत्रिक सम्पत्ति नभएका हामीहरूबाट अंश पाउने गरी भएको फैसला अस्पष्ट र अधुरो हुँदा सो हदसम्म उक्त फैसला उल्टी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीहरू ओमबहादुर श्रेष्ठ र सन्तोष श्रेष्ठको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको संयुक्त पुनरावेदनपत्र ।

मैले अंशबण्डा गरिपाउँ भनी माग दावी गरेको साविक कि.नं. ११०३ को घरजग्गा पैत्रिक सम्पत्ति भएको, उक्त सम्पत्तिका दर्तावाल ससुराको निधन भएपछि सासु विन्दवासिनी श्रेष्ठको नाममा नामसारी भै आएकोले उक्त सम्पत्ति निजको निजी आर्जनको नरहेको स्वतः देखिन्छ, यस्तो हामी सबैको अंशहक लाग्ने सगोलको पैत्रिक सम्पत्तिलाई किताकाट गरी कायम भएको कि.नं. १२२६ को घरजग्गा सासुले एकासगोलकै अंशियार छोरी दुर्गेश श्रेष्ठलाई हा.ब. गरिदिएको र सोही सम्पत्ति निज दुर्गेशले आफ्ना दाजु तथा अर्का प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठलाई हा.ब. गरिदिएको हुँदा हाल सगोलकै अंशियारको नाममा कायम रहेको उक्त सम्पत्तिबाट मैले अंश नपाउने भन्ने हुन सक्दैन, एकापरिवार बीचमा अंशबण्डा नहुँदै भएका काम कारवाहीले अर्को अंशियारको अंश हकमा असर पर्नसक्ने होइन, उक्त कि.नं. १२२६ को घरजग्गाबाट मैले अंश नपाउने गरी भएको शुरू फैसला सो हदसम्म त्रुटिपूर्ण रहेकोले उल्टी गरी उक्त कि.नं.को घरजग्गाबाट समेत मैले अंश पाउने ठहर्न्याई पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी यसोदा श्रेष्ठको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदनपत्र ।

ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।३।२९ को फैसलाउपर वादी प्रतिवादी दुवै थरको पुनरावेदन परेको देखिँदा उक्त पुनरावेदनपत्र मुलुकी ऐन, अ.बं. २०२ नं. को प्रयोजनका लागि एकअर्कामा परस्परमा सुनाउनु र अ.बं. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका सुभाष श्रेष्ठ र राजकुमार श्रेष्ठलाई छलफलका निमित्त अ.बं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम झिकाई हाजिर भए वा म्याद व्यतित भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।१२।२।५ को आदेश ।

पुनरावेदिका वादी यसोदा श्रेष्ठको मिति २०६९।८।९ मा मृत्यु भएकोले निजका

जेठा छोरा सन्तोष श्रेष्ठले निजको मुद्दा सकार गरी पुनरावेदन अदालतमा तारेखमा रहेको मिसिलबाट देखिन्छ।

प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले हालैको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको कि.नं. ३८३ को जग्गा समेत वण्डा लाग्ने गरी भएको शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।३।२९ को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला सो हदसम्म केही उल्टी भई उक्त कि.नं. ३८३ को जग्गा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको निजी ठहरी वण्डा नलाग्ने गरी सो बाहेक अरु कुरामा शुरुको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। अन्य कुरामा पुनरावेदकहरुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।१।२९ को फैसला।

पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा कि.नं. १२२७ लाई २ भाग लगाउने गरेकोसम्म चित्त बुझेन। आमा विन्दवासिनीले आफ्नो भागमा पर्न आउने सम्पत्ति शेषपछि खाने गरी म पुनरावेदकलाई मिति २०५१।६।१० मा अष्टलोहको शेषपछिको बकसपत्र गरिदिएकोमा विवाद छैन। उक्त लिखत दान बकसको ५ नं. को हदम्यादभित्र कसैले बदर गराउन सकेको छैन। यस सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट ने.का.प. २०६९ अंक ४ नि.नं. ८८०३ पृष्ठ ५५७ प्रतिपादित सिद्धान्तको प्रतिकूल हुने गरी पुनरावेदन अदालतबाट फैसला भएको छ। उक्त फैसलामा कि.नं. १२२७ लाई २ भाग लगाउने गरी भएकोसम्म उल्टी गरी प्रतिउत्तर तथा पुनरावेदन जिकिर बमोजिम न्याय पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदनपत्र।

कि.नं. १२२६ को घरजग्गा र कि.नं. ३८३ को जग्गा वण्डा नलाग्ने ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा चित्त बुझेन। कि.नं. १२२६ घरजग्गालाई मूल कित्ताको रुपमा रहेको कि.नं. ११०३ को घरजग्गा पुनरावेदक वादीका ससुरा चन्द्रबहादुर श्रेष्ठका नाममा रहेको र निजको मृत्यु पश्चात् सासु विन्दवासिनी श्रेष्ठको नाममा नामसारी भई आएको सम्पत्ति हो भन्ने तथ्य अदालतको फैसलाबाट स्थापित भएको छ। उक्त पैतृक सम्पत्ति आफ्नो छोरी दुर्गेश श्रेष्ठलाई हक हस्तान्तरण गरी दिएको र पुनः छोरीले विपक्षी विन्दुबहादुर श्रेष्ठलाई हक हस्तान्तरण गरिदिएको कार्यबाट मेरो अंश हक मार्ने बदनियत रहेको स्पष्ट छ। त्यस्तै विन्दुबहादुर श्रेष्ठका नाममा रहेको कि.नं. ३८३ को जग्गा संगोलको पैतृक सम्पत्तिबाट खरिद गरिएको हो। अंश हक मार्ने बदनियतले मात्र बकसपत्रको लिखत गरिएको हो। कि.नं. १२२६ को घरजग्गा र कि.नं. ३८३ को जग्गाबाट पुनरावेदक वादीले अंश नपाउने गरी भएको फैसला सो हदसम्म कानून र कानूनी सिद्धान्तको प्रतिकूल हुँदा सो हदसम्म पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला उल्टी गरी

फिराद दाबी तथा पुनरावेदन जिकिर बमोजिम वण्डा हुने ठहर गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादीको तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदनपत्र।

वादी प्रतिवादी दुवैतर्फको पुनरावेदन परेकोमा दुवै पुनरावेदन अ.बं. २०२ नं.को प्रयोजनार्थ एक आपसमा सुनाउने प्रकृया पूरा गरी नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७३।२।१२ को आदेश।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादीको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता श्री शिवराज सिलवालले एउटै कित्ताबाट कित्ताकाट गरिएको दुई कित्ता जग्गामा एकमा वण्डा लाग्ने र अर्कोमा वण्डा नलाग्ने ठहर गर्न मिल्दैन। कि.नं. १२२६ को घरजग्गा पैतृक सम्पत्ति भित्रको घरजग्गा हो। मेरो पक्षलाई अंश हकबाट वञ्चित गर्ने उद्देश्यले पहिले आमाले छोरी दुर्गेशलाई र दुर्गेशले दाजु प्रतिवादी विन्दुबहादुरलाई हालैदेखिको बकसपत्र पारित गरिदिएको हुँदा उक्त सम्पत्तिमा वण्डा नलाग्ने भनी अर्थ गर्न मिल्दैन। त्यस्तै कि.नं. ३८३ को जग्गा प्रतिवादीले पैतृक सम्पत्ति विक्री गरी खरिद गरेको जग्गा हुँदा हा.ब.बाट प्राप्त गरेको भनी मेरो पक्षलाई अंश हकबाट वञ्चित गर्न मिल्दैन, कि.नं. १२२६ को घरजग्गा र कि.नं. ३८३ को जग्गा वण्डा नलाग्ने ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको छैन, सो हदसम्म उक्त फैसला उल्टी हुनुपर्छ भनी गर्नुभएको बहस सुनियो।

प्रत्यर्थी प्रतिवादी राजकुमार श्रेष्ठका तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता श्री विष्णुकुमार श्रेष्ठले कि.नं. १२२६ को जग्गा आमा, बहिनी, दाजु बीच एक आपसमा मिलोमतो गरी हा.ब. लिखतद्वारा हक हस्तान्तरण गरिएको हुँदा उक्त घरजग्गा वण्डा नहुने भन्न मिल्दैन, प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले पैतृक सम्पत्तिबाट कि.नं. ३८३ को जग्गा खरिद गरेको हुँदा हा.ब. लेखिएकै आधारमा वण्डा नहुने भन्न मिल्दैन, उक्त दुवै कित्ता घरजग्गा वण्डा नलाग्ने ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टी हुनुपर्छ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

पुनरावेदक प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठ तर्फका विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री वालकृष्ण श्रेष्ठ र श्री महादेव पण्डितले मेरो पक्षले आमाबाट अष्टलोह शेषपछिको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको सम्पत्ति समेत वण्डा लाग्ने ठहरी फैसला भएको मिलेको छैन। अष्टलोहबाट प्राप्त गरेको सम्पत्तिमा अन्य अंशियारले वण्डा पाउने अवस्था हुँदैन। शेषपछिको बकसपत्र बदरको माग गरी कसैको उजुरी नपरेको अवस्थामा उक्त सम्पत्ति समेत वण्डा लाग्ने ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टी हुनुपर्छ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

प्रस्तुत मुद्दामा उपर्युक्त व्यहोराको बहस बुँदा तथा वादी प्रतिवादी दुवै पक्षको पुनरावेदन जिकिर समेतबाट शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरेको पुनरावेदन

अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ, छैन ? पुनरावेदकहरुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन ? सो सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो।

सर्वप्रथम वादीको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा, यी वादी प्रतिवादी अंशियार रहे भएको कुरामा विवाद देखिंदैन। शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतले पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित सम्पत्तिमध्ये प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले साविक कि.नं. ११०३ बाट कित्ताकाट भई कायम हुन आएको कि.नं. १२२६ को जग्गा र सोमा बनेको घर मिति २०६३।१२।३० मा र.नं. २०७०(क) बाट दुर्गेश श्रेष्ठबाट हा.ब. लिखतबाट प्राप्त गरेकोमा उक्त लिखत बदर गरिपाउँ भनी यिनै वादी प्रतिवादीबीच चलेको मुद्दामा वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहरी फैसला भएको देखिन्छ। फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी पिता चन्द्रबहादुरका नामको कि.नं. ७०८ र ७११ को जग्गा दर्ता गर्न बाँकी रहेकोले कानून बमोजिम दर्ता भएपछि, कि.नं. ३५३, ४१६, ७१३, ७४७ र ७४९ को जग्गामा ओमबहादुर र विन्दुबहादुरको संयुक्त हक हिस्सा रहेको देखिँदा प्रतिवादी ओमबहादुरको हक हिस्साबाट र कि.नं. १२२७ र ३८३ को पूरै जग्गालाई २ भाग लगाई त्यसमा पर्न आउने १ भागलाई पुनः ५ भाग लगाई त्यसको १ भाग अंश वादीले प्रतिवादीबाट पाउने ठहर्न्याई शुरु अदालतबाट फैसला भएको देखिन्छ। शुरुको उक्त फैसलामा चित्त नबुझाई वादी प्रतिवादी दुवैको तर्फबाट पुनरावेदन परेकोमा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले हालैको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको कि.नं. ३८३ को जग्गा समेत वण्डा लाग्ने गरी भएको फैसला सो हदसम्म केही उल्टी भई उक्त कि.नं. ३८३ को जग्गा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको निजी ठहरी वण्डा नलाग्ने सो बाहेक अरुमा शुरुको फैसला सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७०।१।२९ मा फैसला भएको पाईन्छ।

विवादित कि.नं. १२२६ को घरजग्गा र कि.नं. ३८३ को जग्गा वण्डा नलाग्ने ठहर गरेको हदसम्मको पुनरावेदन अदालतको फैसलामा चित्त नबुझाई वादीको तर्फबाट प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको देखियो। कि.नं. १२२६ को घरजग्गा पुनरावेदक वादीकी सासु विन्दवासिनी श्रेष्ठले आफ्नो एकासंगोलकी अविवाहित छोरी दुर्गेश श्रेष्ठलाई मिति २०४९।५।२९ मा हा.ब. लिखतद्वारा हक हस्तान्तरण गरिदिएको र निज दुर्गेश श्रेष्ठले विवाह भई पतिको घर गएपछि मिति २०६३।१२।३० मा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठलाई हालैदेखिको बकसपत्र गरिदिएको देखिन्छ। त्यस्तै कि.नं. ३८३ को जग्गा का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. १ बस्ने अकलबहादुर श्रेष्ठबाट र.नं. १६६७ मिति २०४९।९।७ मा हालैदेखिको बकसपत्र लिखतद्वारा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले प्राप्त

गरेको देखिन्छ। प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठले कि.नं. १२२६ को घरजग्गा दुर्गेश श्रेष्ठबाट हा.ब. लिखतबाट प्राप्त गरेकोमा उक्त लिखत बदर गरिपाउँ भनी यिनै वादी प्रतिवादीबीच चलेको मुद्दामा वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहरी अन्तिम फैसला भएको देखिँदा कि.नं. १२२६ को घरजग्गा अंशियारबीच वण्डा लाग्ने भन्ने मिलेन। यसैगरी कि.नं. ३८३ को जग्गा हालैदेखिको बकसपत्र लिखतद्वारा प्राप्त गरेको देखिँदा मुलुकी ऐन, अंशवण्डाको १८ नं.ले उक्त सम्पत्ति प्रतिवादी विन्दु बहादुर श्रेष्ठको निजी आर्जनको देखिँदा पुनरावेदक वादी समेतका अन्य अंशियारलाई वण्डा लाग्ने प्रकृतिको देखिएन।

अब कि.नं. १२२७ को घरजग्गा वण्डा लाग्ने ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छैन भन्ने प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा, यी प्रतिवादीका पिता स्व. चन्द्रबहादुरका नाममा दर्ता रहेको ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उ.म.न.पा. वडा नं. ११ को कि.नं. ११०३ को घरजग्गा निज चन्द्रबहादुरको मृत्युपछि प्रतिवादीकी आमा विन्दवासिनी श्रेष्ठका नाममा नामसारी भई आएको देखिन्छ। उक्त कि.नं. ११०३ कि.का. भई कायम कि.नं. १२२६ र कि.नं. १२२७ को घरजग्गामध्ये कि.नं. १२२६ आमा विन्दवासिनीले छोरी दुर्गेश श्रेष्ठलाई हा.ब.गरी दिई कि.नं. १२२७ को घरजग्गा आमा विन्दावासिनीले मिति २०५१।६।११ मा अष्टलोह शेषपछिको बकपत्र पारित गरिदिएको हुँदा उक्त सम्पत्ति वादी र अन्य प्रतिवादीहरूमा वण्डा नलाग्ने भन्ने प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको पुनरावेदन जिकिर रहेको छ। चन्द्रबहादुर र विन्दवासिनीका दुई छोरोमा जेठा प्रतिवादी ओमबहादुर र कान्छा प्रतिवादी विन्दुबहादुर रहेभएको देखिन्छ। कि.नं. १२२७ को घरजग्गा पैतृक सम्पत्तिको रूपमा रहेको भन्ने कुरामा विवाद देखिँदैन। पैतृक रूपमा रहेको सम्पत्ति सबै अंशियारमा बराबर वण्डा लाग्छ। पैतृक रूपमा रहेको सम्पत्ति अंशियारमध्ये कुनै एकलाई बकसपत्र गरी दिँदा उमेर पुगेका सबै अंशियारको मन्जुरी लिनुपर्ने हुन्छ। आमा विन्दवासिनीका नाममा रहेको सम्पत्ति अष्टलोह शेषपछिको बकसपत्र कान्छो छोरा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठलाई मात्र पारित गरिदिँदा समान अवस्थाका अंशियार रहेका जेठा छोरा प्रतिवादी ओमबहादुरको मन्जुरी लिएको देखिँदैन। आमा विन्दवासिनीका नाममा रहेको पैतृक सम्पत्ति कान्छा छोरा प्रतिवादी विन्दुबहादुरले मात्र पाउने र अर्का जेठा छोरा प्रतिवादी ओमबहादुर श्रेष्ठले वण्डा नपाउने गर्दा समान अवस्थाका अंशियार बीच असमान व्यवहार भई मुलुकी ऐन, अंशवण्डाको १ नं., २ नं. र १९ नं. समेतको प्रतिकूल हुन पुगि वादीले कानून बमोजिम प्राप्त गर्ने अंश हकबाट वञ्चित हुनुपर्ने हुन्छ। त्यसो हुँदा विवादित कि.नं. १२२७ को घरजग्गामा वादी प्रतिवादीको अंश भाग लाग्ने नै देखियो।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी कि.नं. ३८३ को जग्गा प्रतिवादी विन्दुबहादुर श्रेष्ठको निजी ठहरी वण्डा लाग्ने नभइ सो बाहेक अरुमा शुरुको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।१।२९ को फैसला मिलेको देखिंदा सदर हुने ठहर्छ। वादी प्रतिवादी दुवैको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर अपरेटर : उत्तरमान राई

ईति सम्बत् २०७५ साल जेठ ६ गते रोज १ शुभम्.....